

УДК 346+347
ББК 67.404(4 УКР)+67.410(4 УКР)
П 78

Рекомендовано до видання організаційним комітетом
15 травня 2013 р.

П 78 **Проблеми цивільного права та процесу : матеріали наук.-практ. конф., присвяченій пам'яті професора О. А. Пушкіна (25 травня 2013 р.). – Х. : Харківський національний університет внутрішніх справ; Золота миля, 2013. – 652 с.**

Відповідальний за випуск проф. В. А. Кройтор

**Матеріали надано в австрській редакції.
Стиль та орфографія збережені**

© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2013

Зміст

ТЕЗИ НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАННІ

Борисова В. І. ПРАВОЗДАТНІСТЬ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ В ПРОЦЕСІ ЛІКВІДАЦІЇ ЧЕРЕЗ ПРОЦЕДУРУ БАНКРУТСТВА	21
Спасибо-Фатеева И.В. ВЗГЛЯД НА ЮРИДИЧЕСКОЕ ЛИЦО КАК СИСТЕМУ КОНТРАКТОВ	25
Галянтич М. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ	31
Мічурін С.О. ОБМЕЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ – РІЗНІ АСПЕКТИ РОЗУМІННЯ	38
Ясинок М.М. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ПРАВА АНГЛІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ПРЕЦЕДЕНТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ	42
Шипка Р. Б. ПРЕТЕНДЕНТИ НА СПАДЩИНУ ТА СПАДКОЄМЦІ У СПАДКОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ	46
Кройтор В. А. ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОЗНАК ПОНЯТТЯ ПРИНЦИПІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА	55
Слілченко С. О. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВОВІДНОСИН З ОБОРОТОЗДАТНИМИ ОБ'ЄКТАМИ	61

волі може слугувати суб'єктивізму при здійсненні та охороні цивільних прав.

Таким чином при адаптації положень цивільного законодавства ЄС виникає проблема змінити їх концептуальне регулювання за законодавством України. Вбачається що вони повинні регулюватися в загальній частині договірних прав, а їх положення можуть бути застосовані до регулювання правочинів, які не є договорами. Технічно проблем визнання правочинів недійсними, а саме це має найбільше правове значення, на основі загальних положень договірних прав ми не вбачаємо. Проте тут є виграшна позиція у наближенні регулювання цих правовідносин до європейських традицій.

КОРПОРАЦІЯ ЯК СУБ'ЄКТ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

Сіцук Л. В.,

*молодший науковий співробітник
Лабораторії корпоративного права
Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва НАПрН України*

Характеристика корпоративних правовідносин як окремого виду цивільного правовідношення дає підстави стверджувати, що суб'єктами таких відносин можуть бути суб'єкти цивільного права, якими відповідно до ст. 2 ЦК виступають фізичні та юридичні особи, а також держава, територіальні громади та інші суб'єкти публічного права. При цьому коло суб'єктів корпоративних відносин залежить від того, як той чи інший автор розуміє сутність корпоративних правовідносин.

Оскільки, корпоративні відносини, в першу чергу, виникають між їх учасниками, які мають спільну мету для ведення певної діяльності та здійснюють таку діяльність спільно як один суб'єкт, безсумнівно, що незмінним суб'єктом корпоративних відносин виступає юридична особа, яку в теорії цивільного права розглядають як корпорацію. Саме корпорація як самостійний суб'єкт права спрямовує свою діяльність для задоволення інтересів її учасників та досягнення мети, за для якої її було створено. Проте вітчизняне законодавство не виділяє корпорації у самостійну групу юридичних осіб, які характеризуються різноманітністю організаційно-правових форм,

що зумовлює необхідність розглянути і визначити, які саме юридичні особи мають правову природу корпорацій.

У ЦК поняття «корпорації» не застосовується, а юридичні особи, відповідно до ст. 83 [1] можуть створюватися у формі товариств та установ. Також у ст. 83 ЦК зазначається, що законом можуть встановлюватися й інші організаційно-правові форми юридичної особи. Зокрема, у ст. 63 ГК наводиться класифікація підприємств за критерієм форм власності, що вказує на існування приватних підприємств, підприємств, що діють на основі колективної власності, комунальних та державних підприємств, підприємств, заснованих на змішаній формі власності; а також залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні підприємства поділяються на унітарні та корпоративні. Згідно ч. 5 ст. 63 ГК корпоративним підприємством вважається підприємство, яке утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами на основі корпоративних прав, в тому числі через органи, що ним створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Корпоративними є кооперативні підприємства, підприємства, що створюються у формі господарських товариств, а також інші підприємства, у тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб. Таким чином, з поданої в ГК класифікації вбачається наявність інших видів юридичних осіб, що не передбачені цивільним законодавством.

При цьому чинне законодавство не виділяє кваліфікуючого критерію, за яким юридичних осіб у тій чи іншій організаційно-правовій формі можна відносити до корпорацій. У правовій доктрині поняття корпорації розглядається у двох значеннях – широкому та вузькому:

1) у широкому розумінні корпорація – це юридична особа (комерційна або некомерційна організація), що базується на принципі участі (членства).

2) у вузькому розумінні – це комерційна організація, для досягнення мети якої необхідним є поєднання зусиль декількох учасників (членів) та статутний капітал якої поділений на певні частки [3, с. 31].

Таким чином, розглядаючи корпорацію як юридичну особу, її наділяють загальними ознаками, що притаманні всім

юридичним особам, а саме організаційна єдність, реєстрація у встановленому законом порядку, наявність цивільної правосдатності та дієздатності, майнова відокремленість, самостійна майнова відповідальність за зобов'язаннями, виступ у цивільному обігу та при вирішенні спорів в судах від власного імені [4, с. 38 – 39]. Також, поряд із загальними ознаками юридичної особи, виділяють ознаки, сукупність яких вказує на специфіку корпорації, та відрізняють її від інших юридичних осіб. Однак, перелік таких ознак залежить від того, які організаційно-правові форми юридичної особи відносяться вченими до корпорацій. Зокрема, Н. С. Глузь відносить до корпорацій юридичні особи, які створені у формі АТ, ТОВ або ТДВ [5, с. 12]. Схожої точки зору дотримується С.С. Кравченко, вважаючи, що під корпораціями слід розуміти тільки підприємницькі товариства. Однак не відносить до числа корпорацій повні та командитні товариства, вказуючи на те, що у таких юридичних особах не існує органів, а правовідносини між учасниками таких товариств, які ґрунтуються на договорі, є насамперед договірними, тому корпоративних відносин тут не виникає [6, с. 32].

Не вдаючись до детального аналізу окремих організаційно-правових форм юридичних осіб, відзначимо, що погодитися з останнім твердженням складно, оскільки хоча ЦК і не називає повних товариств органами товариства, тим не менш вони виконують такі функції. Так, при веденні справ повного чи командитного товариства його учасники представляють інтереси товариства перед третіми особами як єдиного цілого, а не окремих його учасників. Тому, незважаючи на особливості управління у таких товариствах та відсутності структурної ієрархії вони все ж таки, як відзначає В. С. Белих, виступають у якості органів юридичної особи [7, с. 94].

Також слід зазначити, що повні та командитні товариства поряд з іншими видами підприємницьких товариств, відповідно до чинного законодавства, відносяться до юридичних осіб, що вказує на притаманність їм загальних ознак останніх, у тому числі і організаційної єдності, яка характеризується наявністю певної системи істотних соціальних взаємозв'язків її членів [8, с. 110]. Тому важко погодитися з думкою, що одні юридичні особи наділені загальними ознаками, притаманними юридичним особам, зокрема організаційною єдністю, і є корпораціями, а інші – ні, і тому корпораціями не є, але ж саме такий висновок впливає з відмови наділити статусом корпо-

рації повні та командитні товариства, коли вони визнаються законодавцем юридичними особами.

З цього приводу В. М. Кравчук зауважив, що істотною ознакою корпорації є право участі у товаристві їх учасників (засновників). До корпорацій він відносить всі підприємницькі та непідприємницькі товариства, а також усі підприємства (корпоративні та унітарні), які створені за правилами ГК [9, с.12 – 15]. В. І. Борисова також зазначає, що корпорація – це будь яке колективне утворення, створене на підставі членства (участі), з метою ведення його учасниками спільно певної діяльності [10, с. 264].

Однак, слід зазначити, що за критерієм права участі учасників (засновників) у юридичній особі, цивільне законодавство розмежовує такі види юридичних осіб як товариства і установи. Більше того, зведення такого широко кола юридичних осіб за наведеним критерієм може призвести до того, що юридичні особи, які за специфікою притаманних їм ознак, не є корпоративними організаціями, будуть вважатися корпораціями.

Таким чином, розглядаючи поняття корпорації, слід виходити із тих відносин, які виникають між учасниками (засновниками) такого виду юридичних осіб. Зокрема, основною метою правового регулювання корпоративних відносин, які виникають при створенні корпорації, є належне забезпечення здійснення та охорони корпоративних прав учасників, якими останні наділяються при створенні юридичної особи корпоративного типу чи при вступі до корпорації у процесі її існування. Тому вважаємо, що саме наявність корпоративних прав в учасників корпоративних відносин можна вважати тією кваліфікуючою ознакою, що дає можливість розглядати організацію юридичною особою корпоративного типу без окреслення обмеженого кола юридичних осіб як, наприклад ТОВ чи АТ, з тих, що передбачені цивільним законодавством, а також інші організаційно-правові форми юридичних осіб, що встановлюються законом, наприклад приватні підприємства і т. д.

Таким чином, під корпорацією як суб'єктом права слід розуміти зареєстровану у встановленому законом порядку юридичну особу, яка створюється шляхом об'єднання майна та осіб з метою ведення підприємницької діяльності, учасники якої наділені щодо неї корпоративними правами. Основною кваліфікуючою ознакою корпорації є наявність корпоратив-

них прав в учасників корпоративних відносин. Додатковими ознаками корпорації, що існують поряд із загальними ознаками юридичної особи та проявляються законодавцем в закріпленні за організацією статусу юридичної особи, є: наявність загального інтересу корпорації, який формується із сукупності інтересів учасників (засновників); наявність спільної мети, якою є отримання прибутку; об'єднання осіб та об'єднання капіталів учасників (засновників); наявність статутного (складочного) капіталу, поділеного на частки; здійснення підприємницької діяльності.

Література:

- 1) Цивільний кодекс України № 435 – IV від 16 січня 2003 року // ВВР України. – 2003. – № № 40 – 44. – С. 356.
- 2) Господарський кодекс України № 436 - IV від 16 січня 2003 року // ВВР України. – 2003. – № 18. - № 19 – 20. - № 21 – 22. – С. 144.
- 3) Жорнокуй Ю. Проблемні питання визначення поняття категорії «корпорація» та її ознак / Ю. Жорнокуй // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 8. – С. 28 – 32.
- 4) Цивільне право України: Навч. посібник / [Ю.В. Білоусов, С.В. Лозінська, С.Д. Русу та ін.]; за заг. ред. Р.О. Стефанчука. – К.: Прецедент, 2005. – 448 с.
- 5) Глузь Н. С. Корпорації та корпоративне право: поняття, основні ознаки та особливості захисту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12. 00.03 / Н. С. Глузь. – Київ, 2000. – 23 с.
- 6) Кравченко С. С. Юридична природа прав учасників господарських товариств: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. – 12.00.03. – / С. С. Кравченко. – К., 2007. – 213 с.
- 7) Предпринимательское право России: учеб. / [В. С. Бельх, Г. Э. Берсункаев, С. И. Виниченко и др.]; отв. ред. В. С. Бельх. – М.: Проспект, 2009. – 656 с.
- 8) Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / [О. В. Дзера, Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.]; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Кн.1. – 736с.
- 9) Кравчук В. М. Припинення корпоративних правовідносин у господарських товариствах: Монографія. / В. М. Кравчук. – Львів: Край, 2009. – 464 с.
- 10) Борисова В. И. Корпорация – организационно-правовая форма корпоративных отношений / В. И. Борисова // Альманах цивилистики: Сборник статей. Вып. 1/ Под. ред. Р. А. Майданика. – К.: Всеукраинская ассоциация издателей «Правова єдність», 2008. – С. 249 – 269.

ДОГОВІР ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ) – РІЗНОВИД РЕНТНОГО ДОГОВОРУ

Пучковський С. В.,

здобувач кафедри цивільного права
Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

Згідно ст. 744 ЦК за договором довічного утримання (догляду) одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно, або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно.

Договір довічного утримання відомий вітчизняному цивільному законодавству з ЦК УРСР 1963 р. як один із цивільно-правових способів матеріального забезпечення радянських громадян на випадок непрацездатності за віком чи станом здоров'я. Так відповідно до положень ст. 425 ЦК УРСР за договором довічного утримання одна сторона, що є непрацездатною особою за віком або станом здоров'я (відчужувач), передає у власність другій стороні (набувачеві майна) будинок або частину його, взамін чого набувач майна зобов'язується надавати відчужувачеві довічно матеріальне забезпечення в натурі у вигляді житла, харчування, догляду і необхідної допомоги. При цьому незважаючи на те, що в наведеній статті говорилося про матеріальне забезпечення відчужувача в натурі, практика допускала включення до обов'язків набувача щомісячні виплати на дрібні витрати відчужувачеві певної грошової суми.

Договір же ренти не був відомий ЦК УРСР 1963 р. Він вперше з'явився у новому ЦК як договір з відчуження майна під виплату колишньому власнику грошового або іншого утримання – ренти.

Відповідно до ст. 731 ЦК під договором ренти розуміється такий договір, за яким одна сторона (одержувач ренти) передає другій стороні (платникові ренти) у власність майно, а платник ренти взамін цього зобов'язується періодично випла-